

СРСР у другій половині 20-х – 30-і роки XX століття.

ПЛАН

1. Боротьба за владу після смерті Леніна.
2. Індустріалізація.
3. Колективізація.

Перше питання. 21 січня 1924 р. Ленін помер. Його смерть стала приводом до посилення боротьби за владу, за лідерство у партії, яка розгорнулася в останні роки його життя.

1929 р. став роком остаточної перемоги Сталіна у боротьбі за владу із ленінськими соратниками, а також утвердження сталінського тоталітарного режиму в СРСР.

Причинами встановлення режиму особистої влади Сталіна в СРСР були:

- відсутність традицій політичної демократії в країні та реальних демократичних свобод;
- низький рівень політичної культури населення СРСР;
- зосередження політичної влади в руках однієї партії;
- невисокий інтелектуальний рівень керівництва ВКП (б), обмеженість його політичної культури;
- внутрішня природа радянської влади, яка становила собою диктатуру класу, що переросла в диктатуру партії та не заперечувала можливості диктатури однієї особи;

Друге питання. Відбудова господарства, зруйнованого за роки Першої світової та громадянської воєн, поставила перед більшовиками питання про подальший розвиток країни. Всім було зрозуміло, що держава потребує модернізації, яка вивела б її з економічної відсталості. Питання полягало в тому, як це здійснити. На XIV з'їзді ВКП (б) у грудні 1925 р. схвалили стратегію прискореного розвитку промисловості, здійснення імпортозамінної індустріалізації.

Основними джерелами індустріалізації були: використання доходів державного сектору економіки; націоналізація промисловості; збільшення прямих і непрямих податків; використання трудового ентузіазму трудящих і дармової праці політичних в'язнів; примусова колективізація сільського господарства та інше.

З одного боку, СРСР із країни, що ввозила машини, перетворився на країну, що почала самостійно забезпечувати себе машинами і обладнанням. В економіці створили нові галузі: літакобудування, автомобілебудування, хімічну промисловість, сільськогосподарське машинобудування.

Перший радянський автомобіль АМО.

З іншого боку, ціна індустріалізації виявилась занадто високою: в СРСР було підірвано сільськогосподарське виробництво, скоротився випуск товарів у легкій і переробній галузях промисловості у комплексі з різким зниженням їхньої якості, відбулася ізоляція радянської економіки від світової, відбулося загальне одержавлення засобів виробництва, посилилася централізація в управлінні

економікою, утвердилися командно-адміністративні методи. Найнегативніший аспект індустріалізації — її проведення не було спрямоване на піднесення життєвого рівня населення. Інтереси й потреби людини цілковито ігнорувалися.

Третє питання. Одним із джерел індустріалізації була колективізація – **(створення колгоспів)**, - яка заразом мала забезпечити контроль з боку ВКП (б) над селянством і придушити будь-які спроби селянських виступів. Було взято курс на проведення суцільної колективізації. Вона почала здійснюватись уже в 1929 р., названому «роком великого перелому». У відповідь на заходи влади селяни почали масовий забій худоби, аби тільки вона не потрапила до колгоспу. Було багато повідомлень про підпали, терористичні акти, масові селянські виступи. 2 березня 1930 р. у «Правді» з'явилася стаття Сталіна «Запаморочення від успіхів», в якій зазначалися серйозні помилки на селі, а саме: порушення принципу добровільності вступу до колгоспів, відмова від урахування різноманітності умов у різних регіонах. Стаття й опублікована після неї постанова ЦК ВКП (б) були не чим іншим, як тактичним кроком сталінського керівництва, спрямованим на заспокоєння громадської думки. Селянство сприйняло нові настанови як сигнал до виходу з колгоспів. До червня 1930 р., порівнюючи з березнем, рівень колективізації впав із 58 до 24%. Але після XVI з'їзду ВКП (б) почалася її нова хвиля. Селян-одноосібників обкладали непосильними податками. Головним методом проведення колективізації (колгоспного будівництва на селі) став терор проти селянства. З осені 1929 р. радянська влада розпочала активний наступ проти «куркульських» господарств. Вона встановила підвищений зерноподаток, заборону оренди землі та вступу до колгоспів. У грудні 1929 р. розпочався відкритий терор. Поступово політика «розкуркулення» перетворилася на засіб боротьби проти всіх селянських господарств, які чинили опір колективізації. Вона поширилася на господарства середняків, навіть на бідняків. Усього «розкуркулили» до 15% селянських господарств, а адміністративно вислали 20% селянства. У 1932 р. набрав чинності закон про охорону соціалістичної власності на селі, прозваний у народі законом «про 5 колосків». Згідно із ним найменша крадіжка каралася розстрілом

або 10 роками таборів. Колективізація призвела до повної дезорганізації сільськогосподарського виробництва. Збір зернових упав до рівня 1921 р. Поголів'я великої рогатої худоби скоротилося вдвічі, свиней — у 2,2 раза. Порушився баланс у розвитку сільського господарства і промисловості, що призвело до хронічного відставання аграрного сектору. Було фізично знищено найбільш кваліфіковану частину сільськогосподарських працівників.

Голодомор 1932–1933 рр. у зернових районах тільки в Україні, за оцінками деяких спеціалістів, забрав життя понад 4 млн осіб. У Казахстані голод спричинив смерть 2 млн

Домашнє завдання:

Перевір, як ти засвоїв нову тему. Дай усні відповіді на наступні питання:

1. З якою метою проводилась індустріалізація в СРСР?
2. Якими методами вона проводилась?
3. Якими методами проводилася колективізація?
4. Охарактеризуй основні наслідки колективізації.